

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

PEŁNOMOCNIK RZĄDU
DO SPRAW POLITYKI DEMOGRAFICZNEJ
PODSEKRETARZ STANU
Barbara Socha

BPD-V.055.1.2023.FS
Warszawa, dnia 2 marca 2023 r.

ZAWIADOMIENIE O SPOSOBIE ZAŁATWIENIA PETYCJI

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (Dz.U. 2018 poz. 870), w związku z petycją w sprawie zmian legislacyjnych ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2022 r. poz. 447 z późn. zm., dalej: ustawa), uprzejmie informuję:

Umieszczając dziecko w pieczy zastępczej, należy zawsze uwzględniać prymat pieczy rodzinnej nad instytucjonalną. Stąd też umieszczenie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest ostatecznością, a w sytuacji dzieci młodszych dotyczy jedynie sytuacji enumeratywnie wymienionych w ustawie. Decyzję w sprawie umieszczenia i wyboru formy pieczy zastępczej podejmuje ostatecznie zawsze sąd rodzinny i to sąd, uwzględniając wszystkie okoliczności, wskazuje zakres, sposób i miejsce zabezpieczenia dziecka.

Zgodnie z art. 112⁷ ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks Rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359), sąd umieszcza dziecko w instytucjonalnej pieczy zastępczej, jeżeli brak jest możliwości umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej lub z innych ważnych względów nie jest to zasadne. Co więcej, w miarę możliwości sąd umieszcza dziecko w pieczy zastępczej na terenie powiatu miejsca zamieszkania dziecka.

Umieszczenie dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej jest zatem na ostatnim miejscu tejże gradacji i jest możliwe dopiero, jeżeli brak jest możliwości umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej lub z innych ważnych względów nie jest to zasadne. Istotne jest również to, że umieszczając dziecko w pieczy zastępczej, sąd zobowiązany jest wziąć pod uwagę możliwość wywiązania się z obowiązku zapewnienia przez osoby sprawujące pieczę zastępczą pracy z rodziną biologiczną dziecka oraz możliwość utrzymywania przez małoletniego kontaktów z rodzicami, o ile sąd ich nie zakazał.

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej ma również na uwadze postulaty dotyczące funkcjonowania rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, w tym problemy wynikające z wciąż niewystarczającej liczby rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, jak również kwestii wolnych miejsc w pieczy zastępczej. Dla poprawy funkcjonowania systemu pieczy zastępczej w Polsce uchwalona została ustawa o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie w dniu 1 lutego 2023 r.

Na mocy ww. ustawy wprowadzono m.in.: podwyższenie minimalnej wysokości wynagrodzenia rodzin zastępczych zawodowych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka i wzmocnienie systemu rodzinnej pieczy zastępczej. Wraz ze zmianą art. 85 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zwiększono wynagrodzenie przysługujące rodzinie zastępczej zawodowej i prowadzącemu rodzinny dom dziecka do kwoty nie niższej niż kwota 4 100 zł miesięcznie. W przypadku zaś gdy rodzina zastępcza zawodowa będzie pełnić funkcję pogotowia rodzinnego otrzyma miesięcznie wynagrodzenie nie niższe niż 124% kwoty wskazanej powyżej, tj. 5 084 zł. Wynagrodzenia te będą waloryzowane mechanizmem związanym ze wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych.

Nowelizacja wprowadza również pewne elementy derejonizacji rodzinnej pieczy zastępczej poprzez zmiany w zakresie właściwości organizatora rodzinnej pieczy zastępczej właściwego dla wstępnej kwalifikacji kandydata do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydania zaświadczenia kwalifikacyjnego zawierającego potwierdzenie ukończenia szkolenia oraz spełniania niezbędnych warunków. Wprowadza on także zmiany w zasadach przekształceń rodzin zastępczych niezawodowych w zawodowe i podpisywania umów z nowymi rodzinami zastępczymi zawodowymi i prowadzącymi rodzinne domy dziecka. Dzięki tym zmianom ułatwiona będzie możliwość nawiązania współpracy z innymi powiatami.

Nowelizacja wprowadza zasadę, że powiat, na terenie którego funkcjonują mogące przyjąć dziecko rodziny zastępcze, czy też rodzinne domy dziecka, nie może odmówić umieszczenia tam przez sąd dziecka spoza powiatu (do poziomu 25% ogólnej liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej). Rozwiązanie to ma przeciwdziałać umieszczaniu małoletnich w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej w sytuacji, kiedy np. w powiecie ościennym są miejsca w rodzinach zastępczych. Przepisy te mają zatem służyć właściwemu zagospodarowaniu wolnych miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej.

Ustawa wyraźnie ogranicza rolę instytucji w opiece nad małoletnimi pozbawionymi opieki rodziców biologicznych. Obecnie obowiązujące regulacje pozwalają na umieszczanie w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego, co do zasady wyłącznie dzieci powyżej 10. roku życia. Umieszczenie w nich dziecka poniżej 10. roku życia jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

Zmiany w tym zakresie były wprowadzane sukcesywnie w kolejnych latach tak, aby z dniem 1 stycznia 2020 r. wiek dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych nie był niższy niż 10 lat.

W Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej przeprowadzana jest stała ewaluacja systemu na terenie całego kraju. Corocznie przygotowywana jest Informacja o realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w której większa część poświęcona jest analizom odnoszącym się do pieczy zastępczej.

Zgodnie z danymi zawartymi w Informacji Rady Ministrów o realizacji ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, na dzień 1 stycznia 2021 r. – w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywało nadal 1 151 dzieci poniżej 7. roku życia, w tym z powodu: pobytu wraz z małoletnią matką – 65 dzieci, stanu zdrowia – 90 dzieci, pobytu ze starszym rodzeństwem – 552 dzieci, z innego powodu – 34 oraz z powodu braku wolnych miejsc w pieczy rodzinnej – 373 dzieci. Ponadto w placówkach przebywało 602 dzieci w wieku od 7 do 10 lat.

Wymienione powody umieszczenia dziecka młodszego w pieczy zastępczej w większości są zgodne z przepisami obecnie obowiązującej ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która przewiduje takie wyjątki w sytuacjach szczególnych (art. 95 ust. 2 omawianej ustawy). Uzasadnione przypadki dotyczą 97% wszystkich dzieci poniżej 7. roku życia umieszczonych w pieczy instytucjonalnej. Jednakże, jak wskazano wyżej, nie oznacza to zgody na umieszczanie w pieczy instytucjonalnej dzieci młodszych. W każdej sytuacji - jeżeli już taka decyzja musi być podjęta - powinien to być bezwzględnie wyjątek, a nie zasada.

Nowelizacja dokonała wprowadzenia w art. 106 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zasadniczych ograniczeń w tworzeniu nowych placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, interwencyjnego oraz specjalistyczno-terapeutycznego oraz zwiększenie uznaniowości wojewody w zakresie wydawania zezwoleń.

Przepis ten stanowi m.in., że placówki takie mogą być tworzone tylko w przypadku, gdy utworzenie nowej placówki opiekuńczo-wychowawczej lub przekształcenie istniejącej placówki opiekuńczo-wychowawczej nie spowoduje zwiększenia liczby miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie danego powiatu albo jest to umotywowane szczególnymi potrzebami lokalnymi. W tej drugiej jednak sytuacji podmiot występujący o zezwolenie musi przedstawić uzyskaną wcześniej opinię Rzecznika Praw Dziecka o zasadności utworzenia takiej placówki.

Rzecznik realizując zadanie z zakresu opiniowania zgód na tworzenie placówek i ośrodków instytucjonalnej pieczy zastępczej występuje jako konstytucyjny organ stojący na straży praw dziecka określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wydając opinię kieruje się dobrem dziecka oraz przesłankami wskazującymi na brak możliwości zapewnienia dzieciom rodzinnej pieczy zastępczej.

Wojewoda, wydając zezwolenie na prowadzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej, nie będzie zobligowany do wydania zezwolenia każdemu podmiotowi, który o nie wystąpi, jeżeli tylko spełnione zostaną przesłanki formalne. Wojewoda, wydając zezwolenie, będzie obowiązany kierować się dobrem dziecka oraz przesłankami wskazującymi na brak możliwości zapewnienia dzieciom rodzinnej pieczy zastępczej, mimo podejmowanych działań na rzecz pozyskania kandydatów do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej. Rozwiązanie takie wpisuje się także w element kontroli wojewody nad procesem odchodzenia od instytucjonalnych form pieczy zastępczej.

Powyższe zmiany są krokiem milowym w procesie przechodzenia od form instytucjonalnych pieczy zastępczej do form rodzinnych. Idea deinstytucjonalizacji jest konsekwentnie realizowana od momentu wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zmiany w zakresie art. 106, w powiązaniu ze zmianami w zakresie rodzinnej pieczy zastępczej, mają na celu dodatkowe przyspieszenie pożądanego kierunku tych zmian.

Kwestia uzyskiwania zgód niezbędnych do wykonania specjalistycznych procedur medycznych u dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej leży poza kompetencjami Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej. Podejmowanie decyzji w tym zakresie należy do kompetencji sądu rodzinnego, indywidualnie dla każdego dziecka przebywającego w pieczy zastępczej.

Kwestie związane z udzielaniem małoletniemu świadczeń zdrowotnych są uregulowane przede wszystkim w następujących ustawach, które należą do właściwości Ministra Zdrowia:

- ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2022 r. poz. 1876 ze zm.), dalej: „u.p.p.”;

- ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2022 r. poz. 1731 ze zm.),
- ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1720 ze zm.),
- ustawa z dnia 15 września 2022 r. o medycynie laboratoryjnej (Dz. U. poz. 2280), ,
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2123).

Powyższe ustawy zawierają szczegółowe unormowania dotyczące kompetencji przedstawiciela ustawowego małoletniego (rodziców, opiekunów prawnych), jak i opiekuna faktycznego w zakresie udzielania małoletniemu świadczeń zdrowotnych.

Należy w oparciu o powyższe wskazać, że przedmiotowe kwestie leżą we właściwości Ministra Zdrowia.

Zgodnie z art. 180 pkt 2 i 5 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, organizacja placówek opiekuńczo-wychowawczych, a więc również organizacja pracy, stanowi zadanie własne powiatu.

Ponadto rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 października 2021 r. w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1960), określa kwoty minimalnego miesięcznego poziomu wynagrodzenia zasadniczego ustalonego w kategoriach zaszeregowania. Załącznik nr 3 ww. rozporządzenia wskazuje kwoty minimalnego wynagrodzenia przysługującego wychowawcom w zależności od kategorii zaszeregowania. Tak określona stawka wynagrodzenia pozwala samorządom lokalnym na dostosowanie poziomu wynagrodzeń do możliwości finansowych jednostki oraz struktury wynagrodzeń na danym terenie.

Należy również zauważyć, że wskazanie w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie wynagrodzeń pracowników samorządowych, możliwości zatrudnienia wychowawcy jako młodszego wychowawcy, wychowawcy, starszego wychowawcy, a także starszego wychowawcy-koordynatora dają samorządowi możliwość wyznaczenia ścieżki rozwoju zawodowego, a co za tym idzie awansu stanowiskowego i finansowego dla wychowawców. W rozporządzeniu bowiem wskazane są jedynie kwoty minimalnych wynagrodzeń, w związku z czym samorzady mają możliwość ustalenia wynagrodzenia dla wychowawców zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w wysokości równoważnej wynagrodzeniu przysługującemu nauczycielom czy pracownikom socjalnym.

Wspomniane wcześniej przepisy rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych, nie zawierają zasad i warunków awansowania pracownika na stanowisko wyższe. Decyzję o awansowaniu pracownika na stanowisko wyższe podejmuje pracodawca, który bierze pod uwagę całokształt okoliczności dotyczących zatrudnienia pracownika oraz wykonywania pracy na powierzonym stanowisku, w tym spełnienie minimalnych wymagań kwalifikacyjnych przewidzianych w rozporządzeniu dla danego stanowiska. Przedmiotowe rozporządzenie Rady Ministrów w części III „Jednostki organizacyjne pomocy społecznej, centra integracji społecznej, jednostki organizacyjne wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz centra usług społecznych”, grupa „stanowisk Pomocniczych i obsługi”, lp. 3, 7, 16, 29, nie określa konkretnych wymagań kwalifikacyjnych, lecz odsyła w tym zakresie do odrębnych przepisów, tj. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej określa zaś ramy kwalifikacyjne dla zawodu wychowawcy w placówce opiekuńczo-wychowawczej, natomiast nie tworzy wymogów warunkujących uzyskanie przez wychowawcę kolejnych stopni zawodowych, co

daje pracodawcy możliwość elastycznego podejścia do kwestii awansu zawodowego pracowników.

Ponadto zgodnie z art. 20 ustawy o pracownikach samorządowych, pracownik samorządowy, który wykazuje inicjatywę w pracy i sumiennie wykonuje swoje obowiązki, może zostać przeniesiony na wyższe stanowisko w ramach awansu wewnętrznego. Awans wewnętrzny może zostać dokonany w ramach tej samej grupy stanowisk, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 1 i 3 ustawy o pracownikach samorządowych.

Z uwagi na powyższe, kształtowanie sytuacji wychowawców w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz kształtowanie ich ścieżki zawodowej, zależne jest od decyzji uznaniowych organów zatrudniających wychowawców w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Pragnę nadto wskazać, że Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej nieustannie prowadzi analizę zgłaszanych postulatów. Stale są też podejmowane działania mające na celu poprawę funkcjonowania systemu pieczy zastępczej w Polsce.

Pouczenie

Zgodnie z art. 13 ust. 2 ustawy o petycjach, sposób załatwienia petycji nie może być przedmiotem skargi.

Z wyrazami szacunku
Barbara Socha
Pełnomocnik Rządu
do spraw Polityki Demograficznej
Podsekretarz Stanu
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/